

Sjunde roten, tomt 53

Kvarteret Gamla Tullen

Tjugoåttonde roten 1637–57v

Sextonde roten 1657h–70

Smedjegatans västra sida

(samband med 5.56)

Smedjegatan 5

[Tomtbeskrivning saknas för närvarande]

Södra delen av 7.53

1696

Joen Lars änka

Tvenne kompanikarlar

1704 Jonas Palm, ibm 1710 båtsman Hans Larsson

1715 Skeppar Jonas Palm (tomt 150, hus 400, lösöre 220) skeppar Hans Påsse.

Om Jonas Palm stod i upphandlingslängden 1717: seglar utomlands. Hustru Anna Johansdotter, Inneboende var kommandör Gyllenskruf med sin hustru Lisa. Det bör röra sig om Nils Skruuf, 18.10.1717 adlad Gyllenskruf, född 18.12.1666, död 22.3.1736. Gift Gjeska Bergman, född 18.11.1678, död 1741, dotter till kontrollören vid Stora Sjötullen Nils Hansson Bergman och Anna Bökman (Elg III sid 330).

Justitieprot, 18.3.1724:

Jonas Palm hade sedan 1713 varit skyldig sal Skeppare Nils Wermings änka 500 d smt. Denna änka hade genom en cessionskrift 21.6.1722 transporterat denna fordran på madame Anna Dorothea Reimers, som sedan hade avlidit. Vid arvskiftet efter henne hade fordran överflyttats på kommissarie Volrath Tham till vilken därför Jonas Palm hypotiserade sin ograverade hus, gård och tomt belägen på Smedjegatan mellan kommissarie Volrath Tham och kapten Lars Palmcronas gård.

1730: Skepparen Jonas Palm, båtedr Olof Andersson, Hans Pehrsson, skepparen Magnus Palm, skepparen Anders Knape.

Jonas Palm, som hade fått burskap i Göteborg som skeppare, avled 1731. Gift med Anna, död i oktober 1745, Bou 3.3.1746, Förmögenhet 4, 147:17 d smt. Änkan hade sålt den fasta egendomen till mågen segelsömmaremästare Johan Jacob Rönnow (i hans andra ä. Gift med Helena Jonasdotter Palm).

Berg II:1–2, 55–56: Wilhelm Aman, Skräddarmästare f, 1637 (son till Albrecht Aman, död 1654, gift 1625 med Hilcke Willums f 1639.) Död 1677, begr. 13.1? Ägde 1676 hus vid Sillgatan. Gift 28.11 1665 med Ingierd Ambjörnsson (står 1675 ovanför Fredrik Johansson skeppar i längden) änkan i M1678 ovan Johan Brandt. Där står 1681 i st Anders skräddare.

1696 Anders Skräddare. 1704 Hans änka. Ibm hos henne 1710 styrman Hans von Kiär. Ibm styrman Måns Gustavsson.

Hans i Kierr tomt 150, hus 200, lösöre 30 Ibm lärekonstapel Hall

1717 Skeppar Hans Kiär av amiral. Hustru Helena Andersdotter. Ibm fattiga soldathustrun Sara Larsdotter. Ibm Knut Hansson Repslagaregesäll, hustru Britta Bengtsdotter, i kontribution 3 d smt var.

30.5.1720 låter kommissarie Volrath Tham för första gången uppbjuda Hans Larsson Kierrs hus och gård på Smedjegatan beläget emellan Herr Volrath Thams å samma gata belägna tomt å norra och skepparen Jonas Palms å södra sidan. vilket han köpt för 1 200 d smt och en diskretion av en halv läst råg enligt köpebrev den 24.5.1720.

Vart hör följande inskannade text?

Text fattas?

Kvarteret Gamla Tullen Sjunde roten 53, norra delen Rote 28 1637 - 57 Hörnet mellan Sillgatan och Rote 16 1657 - 70 Smedjegatans västra sida

bokhållaren *Åke Håkansson* och pantsatte hus och grund på Smedjegatan. (RR 22.2.1687).

Vid rätten den 10.4.1684 åberopade hustru *Margareta Rinkens* sig på *Anna Andersdotter*, perukmakaren "Anders" Stolpenbergs hustru. Vid kämnärsrätten den 16.3.1685 berättade *Per Torstensson Hwal*, att han hade levererat hår till Rasmus Stolpenberg att göra en peruk av men detta hår hade Stolpenberg förbytt och ville nu påbörda honom en oduglig peruk. Häradshövding *Petter Dragman* hade den 26.11.1685 inlämnat en klagoskrift mot Rasmus Stolpenberg över att denne, som var en gift man, hade mökränkt Dragmans dotter, som var en "mö av laggifto säng".

Med organisten *Henrik Sylvius* tvistade Rasmus Stolpenberg i december 1695 om en viol de Gamba. Det fanns tydligen musikaliska intressen i familjen, ty 1693 erhöll Rasmus Stolpenbergs son *Henrik Stolpenberg* en organist tjänst i Borås (Borås RR 1.3.1693, 26.3.1694).

Närmaste grannar beklagade sig 1698 över att Rasmus perukmakare till en del hade inplankat allmänna gatan och begärde, att den åter skulle öppnas och utläggas. De stördes inte endast av regnets och vattnets "sambkande". Deras källare fylldes med vatten, eftersom rännsten och utlopp saknades. "Tyggårdsgraven" måste uppfyllas. Vid störtregn kunde ingen komma förbi gatan. *Överste Macklier* hade nyligen befallt magistraten att tillhålla Stolpenberg att riva planket, vilket grannarna hade tackat baronen för. Rasmus Stolpenberg berättade, att han för 18 år sedan hade köpt en gård och port i Göteborg med tillhörigt plank, som låg på hörnet av Smedje- och Sillgatorna. Ingen hade klagat på porten och planket under bortåt 28 år. Med stor möda hade Rasmus låtit bygga det på nytt efter den stora vådelden med stadspresidentens och rådmännens tillåtelse. Han talade om att han hade måst sätta ned många pålar i en "äfwig (gyttjig), dyfull och grundlös botten", inköpa stockar, spik och bräder. I ett nytt brev (EIIa: 14.10.1698 liksom föregående brev) skrev Rasmus Stolpenberg: "Huru swårt det mig och min hustru wed vår dörrs öppnande och till sinnes går att see vår Port med plancket wara nederrefwit och borttagit med ett dikes öppnande twärt för vår utgång, det wara Gud wittne till". – Han hade aldrig köpt gården så dyrt, om han hade vetat detta. Han hade tidigare frivilligt lämnat till grannarna på Sill- och Smedjegatorna "den plats och del, som gamla stugun påstod; hwarefter swillorna ännu synas, hwilken lägenheet ock tillförene war min gård tillhörig".

Han klagade på sin "sällsamma nya granne" *Hans Voigt*, som hade fått tillåtelse att bygga ett stall och sedan byggt "en irregulär Byggning twärt öfwer gatan, som står i Prospect för Kongl. Magazinshuset." (Hans Voigt var förste bebyggare av Franska Tomten, se 7.56"). Stolpenberg anklagade Voigt för att ha "giort en oförswarlig gata, så i bredden som högden, hwarmedelst alt af heela gatun tillsättiande watnet är blefwit dämpat, dess gamla och sedwanliga utlopp betagit". I en inlaga till magistraten den 3.2.1696 (EIIa:129) berättas Erasmus Stolpenberg ha lovat Henrik Sylvius att betala en skuld, när Stolpenbergs son kom hem, men det var ovisst när och om detta skulle ske. Stolpenberg begärde, att magistraten skulle skriva till magistraten i Flensburg, som låg närmast Grafensten i Holstein, där sonen vistades hos greve Alfelt, och begära besked.

Den 31.8.1696 skrev *Jonas Styfwert* till magistraten, att dagen förut hade från predikstolarna upplästs regler om hur man skulle förhålla sig gentemot tiggarna. Han påminde om "dhet mångfaldiga andra löösa partier, som sig hoopetals här i staden intränger, intet achtandes. Borgerskapet, att dhe förbudne sådane hysa och härbärgera, som besynnerligem är till att nampngifwa några qwinfolck hoos Rasmus Perukmakare, af hwilka qwinfolk en säges wara

tvenne gånger straffat i Stockholm och sedan förwist, och derefter begifwit sig till Tssland (Tyskland) och der förwist, ehuruwähl iag kiänner henne inthet, om dhet är dhensamma som ett så elacht lefwerne fördt i Stockholm och på andra orter. Men mången säger henne wara dhensamma, och undra på, att hon får så uppehålla sig här i staden/men (med) hwad medell hon och dhe andra sig uppehålla kan iag inthet weeta" etc.

Senior *Berent Liedgren* anklagade vid kämnärsrätten den 13.4.1699 perukmakaren Erasmus Stolpenberg och senior *Thomas Perman* för att vid midnattstid ha hemsökt honom i hans kammare. Sedan slog bada honom utan ringaste orsak. Enligt fältskärens attest var han illa hanterad. Liedgren ville ha dem straffade bl.a. för våldgästning. Enligt svarandena var den ene Liedgrens värd och den andre logigäst hos värden. De hade gått ut och in i Liedgrens kammare liksom i de andra rummen i huset. Den aftonen hade de diskuterat vid en sup brännvin och också bjudit Liedgren. Rätten kallade bråket en "brådomsskillnad" (en hastigt uppkommen oenighet). Stolpenberg nekade till att ha rört Liedgren. Han hade blott hotat att skada honom med sin värja. Stolpenberg friades men skulten förbehöll sig sitt laga käromål mot honom för att han haft ett sådant "svärmeri med drickande och oljud i sitt hus om pingstnatten". Men Perman fick plikta för trenne blånader 12 mark vardera samt för rättegångskostnader, tidspillan, sveda och värk 6 d smt till Liedgren. Ett par dagar senare bestämdes det vid rätten, att Berent Liedgren för att han hade informerat Stolpenbergs barn skulle få kosten för 1 d smt bättre köp per vecka än Stolpenbergs andra "kostgängare", men Liedgren ville också ha avdrag för annat gjort arbete.

När Berent Liedgren betalade Stolpenberg de 10 karoliner han var skyldig honom beklagade Stolpenberg sin medellöshet och berättade sig stå på resande fot. Om grannen Bruce ville köpa gården, så skulle han stegra priset. Men hade Mäster Erasmus sagt: "förr än iag skall unna den åth Brucen, så skall iag göra ett puss, nembligen att grafwa en Kruutfiärding ned under bakugnen, att den, som kommer efter att besittia gården, ellar i ugnen skall kruutet ansticka och både den och dee andre, skola flyga i wädret och förbrännas". Det var tomt prat förstås men relaterades ändock inför rätten den 15.11.1699.

Ett par år senare vädjade Berndt Liedgren som nödlidande om magistratens hjälp. På grund av sjukdom hade han på lång tid icke kunnat förtjäna sig ett halvöre (E IIa:16, 17.2.1702).

Enligt ett magistratsbrev daterat den 19.7.1700 hade perukmakare Erasmus Stolpenberg en fordran på 180 d smt hos unge personen Thomas Perman (Ba:15) i Stockholm. Erasmus Stolpenberg och hans hustru *Anna* lånade vid skilda tillfällen 1701 pengar av byggmästare *Nicolaus Möller* (också kallad mäster *Niclas Tornbyggare*) mot pantsättande av gården. 1702 sålde Erasmus Stolpenberg till sin granne på södra sidan *Jacob Olufsson Bruse* hälften av gården bestående av halva sin lilla trädgård och husen med parken hel och hållen till vattnet och vallgraven. (Gbg AII b:4, 27.11. och 4.12. 1702). När sedan Jacob Bruse den 8.6. 1703 uppbygger hus och gård näst intill hans eget köpt från Rasmus Stolpenberg för 600 d smt bör det vara hela Stolpenbergs gård han uppbygger. Tomtöreslängden 1696 upptager Jacob Bruse som ägare av 1/2 tomt och Stolpenberg som ägare av en 1 tomt. 1704 ägde Jacob Bruse 1 1/2 tomt och Stolpenberg har försvunnit ur tomtöreslängden. Fasta erhöles den 15.8. 1703. Tomten höll i bredd åt Smedjegatan 27 fot, baktill 23 fot, längd till lergraven och vallen 156 fot, därav bebyggda 120 fot. Redan före Jacob Bruse död startade hans son Wilhelm Bruse ett bryggeri på denna hörntomt till Sillgatan. Burskap som bryggare erhöles han den 21.3. 1710.

I en supplik 1714 (E IIa:26) klagade bryggaren *Wilhelm Bruse* över ovänskapen med sin bröder löjtnant *Oluf Bruse* inför delningen av föräldraarvet. Den 12.5.1712 överenskom bröderna, att Wilhelm skulle få Stolpenbergs gamla hörngård vid Sillgatan värd 1 425 d smt under det att Oluf fick gården näst intill Erik Rubbo. Redan i juli 1711 klagade *Christina Corneliidotter* och *Christina Smitt* över sin nya granne Senior Wilhelm Bruse, som nu lät förhöja sin gata (belägen vid det nedersta huset på huset på hörnet, dit vattnet och annan orenlighet hade sitt fall) så mycket, att den hindrade vattnet från att ha sitt fria lopp. De beskyllde honom för att uppsåtligen vilja tvinga på dem fattiga änkor onödiga kostnader.

Christina Corneliidotter hade arvet en liten gård efter sina föräldrar, som hennes syster hade överlåtit på henne. Gatan var redan mycket högre än svillarna under deras hus (EIIa:23). 1712 föredrogs i rådhusrätten (RR s 1049), att tyske klockaren *Johan Paul Greise* hade berättat, att Wilhelm Bruse själv hade bekostat bräder och spik och betalt arbetslön till det plank, som hade upprättats vid västra ändan av Sillgatan och över vilket grannarna hade klagat, då det avstängde dem från vattnet. Grannarna på västra sidan av Sillgatan genom Jacob Alleby, Michael Svensson Torup, *Peter Bengtsson*, *Petter Mellenberg* och *Sven Schmetz* anka protesterade hösten 1714 skriftligen mot det intrång, som Wilhelm Bruse hade gjort genom avstängandet av en öppen gata och därigenom dem ifrån vattnet. De förmodade att Wilhelm Bruse inte ägde gatan, än mindre att den tillhörde hans tomt. De talade om det av magistraten befallda nedrivandet av ett hus och om förbudet att inplanka. Det skulle för många stadens invånare vara en ruin, om envar fick instänga sin hamn i gatumynningen. De ville på egen bekostnad för sin nödtorft uppsätta en vattenbrygga.

Wilhelm Bruse var gift med *Catharina Båthman*, dotter till skepparen *Anders Larsson Båthman*, (omgift 1) m. bokhållaren vid fortifikationen *Anders Tierstedt* 2) med bryggaren *Anders Lindström*).

Skattningslängden 1715 upptar tomten till ett värde av 150 d smt, husen till 1 360 d smt och lösöret (dit väl bryggredskapen räknades) till hela 1 000 d smt. Såväl detta år som 1717 bodde regementspastorn *Anders Runnervall* av generalmajor Essens regemente som hyresgäst i gården. Catharina Båthman fortsatte efter Wilhelm Bruses död (begr. 17.6.1718) bryggeriverksamheten.

Mellersta delen av 7.53

Kvarteret Gamla Tullen Sjunde roten 53, mellersta delen Rote 28 1637 - 57 Smedjegatans västra sida Rote 16 1657 - 70

Göstaf Engelbrektsson

Göstaf Båtförare~ 1637 -39

Karin Gustafs 1641

Göstaf Engelbrekts änka 1644, 1646, 1648 Kerstin hos Göstaf Engelbrekts änka 1646, 1648

Erik Månsson hos Göstaf Engelbrektssons änka 1646, 1648

Lars (_ Eriksson) båtsman 1662 - 68, änkan 1669 - 70

Den 5 juli 1660 betalade Lars Ersson båtsman 3 d smt i huseköpspenning för *Kari-Göstas* gård, som han köpt för 100 rdr. Det är icke känt, om det är den Lars Ersson, som den 10.10. 1667 i RR begärde att få låta lagbjuda sin gård, som han sade " sin hustru med arff och köp tillfallen vara". Rätten svarade, att han " skall sig ett köpebreff af sin hsurus bröder underskrifwit förskaffa förr än någon upbiudning kan tillåtas".

Willum Aman

1672 -75, änkan 1676 -79 M1678 änkan I tomt Gustavi tomtöreslängder 1674 -78

Anders skradda re

Hur Wilhelm Aman , som var skraddare, kom till gården är ej känt. Han gifte sig i tyska kyrkan 28.11. 1665 med *Ingrid Ambjörnsdotter*. Skulle man gissa, vem som var Wilhelm Amans svärfar, sakunde det vara en *Ambjörn skraddare*, som 1637 - 58 bodde 3.22 och var rotemästare 1653 55 i rote 10: den gården övertogs av sonen skraddaren *Erik Ambjörnsson*. Ytterligare kända barn var *Tore Ambjörnsson* och en dotter Britta och en dotter, okänd ETI I namnet. Men som fadder hos Willum Aman namnes blott en *Anders Ambjörnsson*. Själv var Wilhelm Aman son till *Albrecht Aman*, död 1654, och hans hustru *Hilleke*, död 1639 (begr. 30 juli). En syster

Altje, f. 1628, död 1680, gifte sig 13.1. 1650 med handlande Gustaf von Ackern, f. 1623, död 1697.

Wilhelm Aman krävdes den 25.10. 1667 av en *Olof Nilsson* (genom *Daniel Petersson*). Aman gick ej med 'pämer än 8 rd skuld: " de övriga perzeller/ som Olof Nilsson fordrade betalning före hafwer Oluf Nilsson dels till Willum Amans hustru förährat, dels ock utur hans kista bortstulne, sedan Oluf Nilsson, wed sitt bortresande, nyckelen till en annan betrott".

Skräddaren Wilhelm Aman avled den 13.12. 1677 (begr.23 jan. s.å.vid 39 och ett halvt års ålder). Ingrid Ambjornsdotter gifte sedan om sig med skräddaren *Anders Andersson*. Detta framgår den 18.7.1692, då dert omtalas, att skräddaren Anders Anderssons hustru Ingrid Ambjornsdotter bakade åt kronan under ofreden.

Enligt rådhusrättens protokoll för januari 1714 hade Anders Andersson skräddare magen *Måns Guttormsson*. Detta bör vara en felskrivning för *Måns Gustavsson*. Anders skräddare ägde gården 1696 enligt tomtöreslänaden 1704 har han avlösts av sin

Kvarteret Gamla Tullen Sjunde roten 53/ mellersta delen Rote 28 1637 - 57 Smedjegatans västra sida Rote 16 1657 - 70

änka. Hos henne bodde 1710 styrmännen " Hans von Kiär" och Måns Gustavsson. Båda torde vara hennes magar. Av upphandlingslängden 1717 framgår det att *Hans Larsson Kiärr* var gift med *Helena Andersdotter*. Hans Larsson Kiärr bör vara son till en ofta omtalad sjöfarare / skepparen *Lars i Kiärr*, som 1696 -1700 i tomtöreslängderna står skriven för 6.24, kv. Lilla Berget. Styrman Måns Gustavsson, som flyttade till 1.41 (**kv.Artilleristallet**) i avled 1718 - 21 och efterlämnade då änkan *Hilleka Wilhelmsdotter*. Deras son *Wilhelm Månsson*, f.27.8. 1706, fick 1728 bordsbrev för att bli målare. (Berg 11,3 - 4, s.477). Den 2.4. 1713 lånade *Måns Gustavsson Edström* 238 d smt av sin svåger skräddaren *Ambjörn Andersson Borg* g. 2) *Maria Gustavsdotter*, änka efter *Jöns Markusson*, se 3.12 ") och pantsatte sin halva andel i sina sal.svärföräldrars hus och gård på Smedjegatan samt sin avlidne faders gård i Haga.

Skepparen Hans Larsson i Kiärr

ägde gården 1714. Han hade fått burskap 17.3. 1710. Han pantsatte 28.10 1715 till tyska kyrkan gård på Smedjegatan mellan skeppare *Jonas Palm* och badaren *Anders Eekman*. Han flyttade relativt snarhärifrån. Den 24 maj 1720 köpte kommissarie *Volrath Tham* gården " mellan Volrath Tham i norr och skeppare *Jonas PaTmT* söder " (areal 77 1/2 fot gånger 27 1/2 fot) av Hans i Kjerrns hustru Helena. Uppbud följde 30.5.1720, fasta 24.9.s.å. Samma uppbudsdag lät Hans Larsson Kjerr uppbjuda kopparslagaremäster *Hans Wohlfarts* hus och gård på Drottninggatan mellan *Jöns Linds* arvingars gård å västra och skeppare *Olof Börgessons* å östra (d.v.s. 4.119 el.4.120, kv. Arkaden). Av en attest 15.4.1745 framgår det att, Hans Kjerr då var avliden . Hans son *Jacob* hade i juni 1743 följt fadern till London och sedan ogift avlidit på en resa från Västindien efterlämnande som enda arvingar modern Helena Kjerr och samsystemen Ingrid, gift med sjömannen Lars Hagg, som inte hade avhört sedan han tre år tidigare hade rest från Göteborg till Holland. En gift sambroder och en gift samsyster hade avlidit före Jacob Kjerr utan bröstarvingar.

Hans Larsson Kjerrns gamla gård på Smedjegatan utbjöds på auktion den 18.9. 1734. Den anges i tomtöreslängden 1737 som herr assessor Thams bakgård.

Före 1740 hade baktomten övertagits av direktören i Ostindiska Kompaniet *Charles Pikes* ägo. Han avled 12.8. 1741 (se Berg II, vol. 9 10 s.65). 1744 värderas avliden dir. Charles Pikes hus vid Stora Hamnen samt den därtill hörande träbyggningen vid Smedjegatan med tapeter och målningar Av brev till Magistraten den 1.8. 1744 (EIIb:32) framgick det, att *Nicolaus Sahlgren* och *Magnus Lagerström* av Charles Pike hade förordnats som testamentsexekutörer. De måste därför genom offentlig auktion till mestbudande försälja Charles Pikes eller "det fordom så kallade Thamsiske stenet" på Stora Hamngatan jämte den där till hörande träbyggningen på Smedjegatan. Auktionen var utsatt till den 3 september Tydligen inropade Nicolaus Sahlgren själv de två bakgårdarna på Smedjegatan, ty de betecknas som hans i tomtöreslängden för 1745.

